له بڵاو كراوەكانی ماڵپەڕی بەهەشت

پله و پایەی سوننەت
له ئیسلامدا
و
تەنها قورئان بەس نىيه

نووسینی : زانای فەرمووده ناسی سەردەم

شێخ محمد ناصر الدين الألباني

وەرگێڕانی : مامۆستا خەلیل ئەحمەد

چاپی سێیەم ١٤٣٢ ك

ماڵپەری بەهەشت

ba8.org

ماڵپەڕێكی ئیسلامی زانستی پەروەردەیی یه و له پێناو بڵاوكردنەوەی ئەو ئیسلامەیه كه سەلەفی صالح - پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) و هاوەڵانی (رضي الله عنهم) لەسەری بوون - وه سەر به هیچ گروپ و لایەنێكی حیزبی نیه.

ماڵپەری بەهەشت

ئەو کتێب و بابەت و لێکۆڵینەوە شەرعیانە بڵاو دەکاتەوە کە دەبنە هۆی:

١. شارەزاکردنی موسوڵمانان و پەروەردەکردنیان لەسەر ڕێگا ڕاستەکەی ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەڕانەوە بۆ پەیڕەوە ڕەسەنەکەی ئیسلام،کە بریتی یە لە قورئان و سوننەت،بە تێگەشتنی پێشین وپێشەوایانی ئوممەت.

٢. پاک کردنەوەی بیروباوەڕ و ڕەوشتی موسوڵمانان، لە دیاردەکانی شیرک و کوفر و تاوان.

٣. پاڵاوتن و تەصفیەکردنی ئاینی ئیسلام لە بیدعە و بۆچونە داهێنراوەکان.

٤. وریا کردنەوەی موسوڵمانان لە شوێنەواری خراپی ڕیوایەتە لاواز و هەڵبەستراوەکان.

٥. پتەو کردنی برایەتی یەکی ڕاستەقینە لەسەر بناغە فراوانە جێگیرەکەی ئیسلام و نەهێشتن و کەمکردنەوەی دەمارگیری مەزهەبی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی کۆمەڵگایە لە ئیسلامی ڕەسەن و دروستکردنی تاك و کۆیەتی بۆ تێگەشتن لە سەرچاوەکانی کە بریتین لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیح و ئاشکراکردنی ئەو شتانەی کە نامۆن بە ئیسلام و خراونەتە نێویەوە بە چەندین دەستەواژەی دەنگ و ڕەنگ و نوسراوی لە بوارەکانی بیروباوەڕ و ڕەوشت و ئاکار و پەروەردە و زانست و پزیشکی و گەشەی کۆمەڵایەتی.

خودایە داوات لێ دەکەین دامەزراومان بکەیت ، وتەوفیقمان بدەیت بۆ هەر کار وگوفتارێکی جوان وچاك بەو شێوەیەیی کەخۆت لێی ڕازیت.

ستافی ماڵپەڕی بەهەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ [آل عمران].

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ﴿١﴾﴾ [النساء] .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ﴿٧٠﴾ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ [الأحزاب].

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيْثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ .

دوای ئەوە : بەڕاستی لەو بڕوایەدام ناتوانم شتێکی وا پێشکەش بە ئامادەبوان بکەم کەخۆیان پێشتر نەیزانن ، کەوا بوو ئەوەندەم بەسە لەم قسانەی کە دەمەوێ بیانکەم وەکو بیرخستنەوە و پەیڕەوکردنی ئەم ئایەتە بێ کە خودا دەفەرموێ : ﴿ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۝٥٥ ﴾ [الذاريات] .

واتە : بخەرەوە یاد و ئامۆژگاری بکە ، جا بەڕاستی ئامۆژگاری سوود بە باوەڕداران دەگەیەنێ .

ئەوەی دەمەوێ بیڵێم لەم شەوە پیرۆزەدا لە شەوەکانی مانگی ڕەمەزانی پیرۆز ، ئەوە نیە کە باسی هەندێ لە گەورەیی ئەم مانگە یان حوکمەکانی یان خێر و چاکەی نوێژ و زیندوکردنەوەی شەوەکانی بێت ، وە شتی تر وەکو ئەوانەی کە عادەتی (واعظ) و (مرشد)ەکانە ، کە سوودی هەبێ بۆ ڕۆژووانان و توشی خێر و بەرەکەت بن پێی ، بەڵکو ئەوەم هەڵبژارد کە وتارەکەم لێکوڵینەوەیەکی بایەخدار بێت ، ئەوەش پلە و پایەی سوننەتە لە شەریعەتی ئیسلامدا ، چونکە سوننەت یەکێکە لە بنچینەکانی ئیسلام .

ئەرکی سوننەت لە گەڵ قورئاندا
(وظيفة السنة مع القرآن)

هەمووتان دەزانن خوای گەورە پێغەمبەری ﷺ هەڵبژاردووە و کردوویە بە پێغەمبەر ، وە پەیامێکی بۆ ئەو ڕەوانە کردووە ، وە کتێبەکەی (قورئانی پیرۆز) بۆ دابەزاندووە ، وە تیایدا فەرمانی پێ کردووە . کە ئەم قورئانە ڕوون بکاتەوە ، خوای گەورە دەفەرموێ : ﴿ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ ۗ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ ﴾ [النحل] .

واتە : ئێمە ئەم قورئانەمان بۆ تۆ نارد تا ئەوەی بۆ خەڵك هاتوە بۆیان بەیان و ئاشکرا بکەی ، بەڵکو بیربکەنەوە .

ئەوەی من دەیبینم ئەو ڕوونکردنەوەی لەم ئایەتە پیروزەدا باسکراوە ، دوو جۆر ڕوونکردنەوە دەگرێتەوە :

یەکەم : ڕوونکردنەوەی گۆ (لفظ) و دەقی ئایەتەکان ، واتە : ڕاگەیاندنی قورئان و نەشاردنەوە و گەیاندنی بە خەڵکی بەو شێوەیەی کە خوا دایبەزاندووە بۆ سەر دڵی پێغەمبەر ﷺ ئەمەش

مەبەستە لەم ئایەتەدا کە خوا دەفەرمویٚ : ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۖ ﴿٦٧﴾﴾ [المائدة] .

واتە : ئەی پێغەمبەر ئەوەی لە لایەن پەروەردگارتەوە بۆت دابەزیوە بە خەڵکی ڕابگەیەنە ، ئەگەر وا نەکەی پەیامەکەی ئەوت ڕانەگەیاندووە .

خاتوو (عائشة) ـ خوای لیٚ ڕازی بیٚ ـ لە فەرموودەیەکیدا دەفەرمویٚ : " وَمَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ مُحَمَّدَاً ﷺ كَتَمَ شَيْئَاً أُمِرَ بِتَبْلِيْغِهِ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ ، ثُمَّ تَلت الآية المذكورة " [أخرجه الشيخان] .

واتە : هەرکەسی پیٚی ووتن محمد ﷺ لەوەی فەرمانی پیٚ کراوە ـ کە ڕاییبگەیەنیٚ ـ هەندیٚکی شاردووەتەوە ، و ڕاینەگەیاندوە ئەوا تۆمەتیٚکی گەورەی بۆ خودا کردووە ، پاشان ئەو ئایەتەی پیٚشووی خویٚندەوە .

وە لە ڕیوایەتی ئیمامی موسلیم دا دەفەرمویٚ : " لَوْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَاتِمَاً شَيْئَاً أُمِرَ بِتَبْلِيْغِهِ لَكَتَمَ قوله تعالى : ﴿وَإِذۡ تَقُولُ لِلَّذِيٓ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ

وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَاهُ ﴿٣٧﴾ ﴾ [الأحزاب] " .

واتە : ئەگەر بهاتبایە پێغەمبەر ﷺ شتێكی بشاردایەتەوە ئەوا ئەم ئایەتەیە دەشاردەوە كە دەفەرمێ : ﴿ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَاهُ ﴿٣٧﴾ ﴾ [الأحزاب] " .

واتە : وەبیێنەوە یادی خوت سەردەمێ كە بەكەسێ كە خوا نیعمەتی پێدابوو تۆیش چاكەت لە گەڵدا كردبوو دەت ووت : خێزانت بۆ خۆت ڕاگرە و لە خوا بترسە (وە هەمیشە ئەمەت دووپات دەكردەوە) وە تۆ لە دڵی خۆتدا شتێكت دەشاردەوە كە خوا دیاری دەری ئەوە بوو ، وە لە خەڵك دەترسای كەچی خوا شیاوترە كە لێی بترسی .

دووەم : ڕونكردنەوەی واتای ئەو (لفظ) و ڕستە و ئایەتانەی كە خەڵكی پێویستیان بە ڕونكردنەوە و واتاكانیان دەبێ ، وە ئەوانەی زورپێویستیان بە ڕونكردنەوە ببێ ئەو ئایەتانەی كە پێیان دەووتری

(مجمل) یـان (عام) یـان (مطلق) سـوننەت دێـت (مجمل) ڕوون دەکاتـەوە ، و (عام) تایبـەت دەکـات ، و (مطلق) دەبەسـتێتەوە ، هەموو ئەمانە بەگوفتارو کردار و بڕیاری پێغەمبەر ﷺ دەبن .

پێویست بوون بە سوننەت بۆ تێگەیشتن لە قورئان لە گەڵ چەند نموونەیەکدا

ئایەتی : ﴿ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقۡطَعُوٓاْ أَيۡدِيَهُمَا ﴿٣٨﴾ ﴾ [المائدة] .

واتە : دەستی پیاو و ژنی دز (لە سزای دزی کردندا) ببڕن .

ئەم ئایەتە نمونەیەکی چاکە بۆ ئەم مەبەستە چونکە (السارق) لـەم نموونەیەدا ڕەهایـە (مطلق) ە وەکو چۆن (الید) (مطلق)ە سوننەتی گوفتـاری (السنة القولیة) یەکـەمیانی کـە (السارق)ە بەسـتوتەوە بـەو دزەی کە چواریەکی دینارێکی زێڕ دەدزێت ، وەکو ئەم فەرموودەیـەی پێغەمبـەر ﷺ دەفـەرموێ : " لاَ قَطْعَ إِلَّا فِي رُبُعِ دِينَـارٍ فَصَـاعِداً " [أخرجه الشيخان] ، واتە : دەستی دز نابڕدرێت مەگەر لـە چواریەکی دینارێك بەسەرەوە بێت .

هەروەها دووەمیان کە دەست (الید)ە بە کرداری پێغەمبەر ﷺ و کرداری هاوەڵەکانی و ڕازی بوونی لە سەری ڕوون کراوەتەوە ، هاوەڵەکانی پێغەمبەر دەستی دزیان لە مەچەکەوە دەبڕی وەکو لە کتێبی حەدیسدا زانراوە ، هەروەها سوننەتی گوفتاری پێغەمبەر ﷺ دەست (الید)ی لە ئایەتی (التیمم)دا ڕوونکردووتەوە بەم فەرمودەیە کە دەفەرموێ : " التَّيَمُّمُ ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ " [أخرجه أحمد والشيخان وغيرهم من حديث عمار بن ياسر] . خوا لە هەردووکیان ڕازی بێت .

واتە : (تیمم) بریتیە لەوەی یەکجار دەست بدەی بە زەویدا بۆ ڕوومەت و تەنها هەردوو لەپی دەست .

ئەمەش چەند ئایەتیکی ترە کە ناتوانین لێیان تێ بگەین . تێگەیشتنێکی ڕاست و دروست . وەکو خودا دەیەوی تەنها لە ڕێگەی سوننەتەوە نەبێ :

١ . ئایەتی : ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ ٨٢﴾ [الأنعام] .

واتە : ئەوانەی وا باوەڕیان هێنا و ئیمانی خۆیان ئاوێتەی شیرك نەکرد ، ئەمنیەت بۆ ئەوانە ، وە هەر ئەوانیش ڕێنمویی کراوون .

هاوەڵەکانی پێغەمبەر ﷺ واتێگەیشتن (بظلم) مەبەست پێی هەموو ستەم وتاوانێکە ، ئەگەر چی بچوکیش بێت ، بۆیە واتای ئایەتەکەیان لێ تێکچوو ، وتیان : ئەی پێغەمبەری خوا ئایا کام لە ئێمە ئیمانەکەی تێکەڵ بە ستەم و تاوان نەکردووە ؟ پێغەمبەر فەرمووی : نەك بەوانە بەڵکو بە شیرك ، ئایا گوێ بیستی قسەکەی (لقمان) نەبوونە کە فەرموویەتی : ﴿إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ١٣﴾ [أخرجه الشيخان و غيرهما] ، واتە : بە ڕاستی شیرك ستەمێکی گەورە و گرانە .

٢ . ئایەتی : ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ۚ ١٠١﴾ [النساء] .

واتە : کاتێ کە لە زەویدا سەفەر ئەکەن تاوانتان لەسەر نیە کە نوێژەکەتان کورت بکەنەوە ، ئەگەر ترسان کە کافران تووشی فیتنە وئاژاوەتان بکەن .

ڕووکەشی (ظاهر) ی ئەم ئایەتە ئەوە دەگەیەنێ کە کورت کردنەوەی نوێژ لە سەفەردا بەستراوە بە بوونی : (ترس) بۆیە هەندێك لە هاوەڵان پرسیاریان لە پێغەمبەر ﷺ کرد و ووتیان : " ما بالنا نقصر وقد أمنا ؟ قَالَ : " صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَاقْبَلُوا صَدَقَتَهُ " [رواه مسلم] .

واتە : باشە ئیتر بۆ نوێژ کورت بکەینەوە لە کاتێکدا ، لە حاڵەتی ئاسایشدا دەژین ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : بەخشینێکە خوا پێی بە خشیوون ئێوەش ئەو بەخشینەی لێ وەرگرن .

٣ - ئایەتی : ﴿حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةُ وَٱلدَّمُ ۝٣﴾ [المائدة] .

واتە : گۆشتی مردارۆبوو و خوێنتان لەسەر حەرام کراوە ، سوننەتی گوفتاری (السنة القولية) پێغەمبەر ﷺ ڕوونی کردۆتەوە ، مردارۆبووی کولله وماسی وخوێنی جگەر و سپڵ حەڵاڵن ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ : " أُحِلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ : الْجَرَادُ وَالْحِيتَانُ وَالْكَبْدُ وَالطِّحَالُ " [أخرجه البيهقي وغيره مرفوعا وموقوفا وإسناد الموقوف صحيح وهو في حكم المرفوع ، لأنه لا يقال من قبل الرأي] .

واتـە : دوو مردارۆبـوو و دووخوێنمـان بـۆ حـەڵاڵ کـراوە ، کوللـە وماسی بە هەموو جۆرەکانیەوە ، و خوێنی جگەر وسپڵ .

٤ . ئـــایـــــــەتی : ﴿ قُل لَّآ أَجِدُ فِي مَآ أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٖ يَطۡعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيۡتَةً أَوۡ دَمٗا مَّسۡفُوحًا أَوۡ لَحۡمَ خِنزِيرٖ فَإِنَّهُۥ رِجۡسٌ أَوۡ فِسۡقًا أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦۚ ١٤٥ ﴾ [الأنعام].

واتە : لەوەی وا بۆ من بەوەحی هاتووە هیچ حەرامێك (بۆ کەسێ کە خۆراکی دەخوا) شك نابەم ، مەگەر ئەوەی مرداربێ یاخوێنێ بێ کە لە (لەشی ئاژەڵێك) بێتە دەرێ ، یا گۆشتی بەراز ، چونکە بە ڕاستی ئەوە پیسە ، یا لە ڕێگای گوناهەوە لە کاتی سەربڕینی ئاژەڵێك ناوی غەیری خوای لە سەر برابێ .

پاشان سوننەت چەندەها شتی حەرام کردووە کە لەم ئایەتەدا باس نەکراوون وەکو ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ : " كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَكُلُّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ حرام " [رواه الجماعة] .

واتە : خواردنی هەموو دڕندەیەکی کەڵپەدار وباڵندەیەکی چڕنوك وچنگدار حەرامە ، وە چەندین فەرموودەی تر لەم بابەتە کە خواردنی

ئەمانە قەدەغە دەکات ، وەکو فەرمودەکەی پێغەمبەر ﷺ لە ڕۆژی (خیبر) دا فـــــەرمووی : " إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِكُمْ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الأَهْلِيَّةِ ، فَإِنَّهَا رِجْسٌ " [أخرجه الشيخان] .

واتـە : بەڕاسـتی خـودا و پێغەمبـەر ﷺ خـواردنی گۆشـتی کـەری ماڵیان لە سەر حەرامکردووە ، کەوابوو مەیخۆن چونکە پیسە .

٥ . ئـــــایەتی : ﴿ قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِۚ ﴿٣٢﴾ ﴾ [الأعراف] .

واتـە : بڵـێ چ کەسێ ئـەو زینـەت و ڕزق وڕۆزیـە پاکـەی کـە خـودا لەزەوی دەریهێناوە بۆ بەندەکانی حەرامی کردووە .

سوننەت ڕوونی کردووەتەوە کە هی واهەیـە لـە (زينة) **ت حەرامە ، سەلمێنراوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ :** " أنه خرج يوما على أصحابه وفي إحدى يديه حرير وفي الأخرى ذهب فقال : هَذَانِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي حِلٌّ لإِنَاثِهِمْ " [أخرجه الحاكم وصححه] .

واتـە : ڕۆژێکیـان پێغەمبـەر ﷺ دەرچـوو بـۆ لای هاوەڵـەکانی بـە دەسـتێکەوە ئاورێشـمی گرتبـوو وبـەوی تریانـەوە زێـڕ و فـەرمووی :

ئائەم دووانە حەرامن بۆ پیاوانی ئوممەتەکەم وە حەڵاڵن بۆ ژنانیان ، وە لە واتای ئەم فەرموودەیەدا فەرموودەی تر زۆرن لە (صحيحين) و ئەوانی تر کە زانراون ، وە چەندین نمونەی تر کە زانایانی فەرموودە و فیقە دەیانزانن .

برایان لەوەی کە ڕابورد ئەوەمان بۆ دەردەکەوێ کە سوننەت لە ئیسلامدا چەند گرنگ و بایەخدارە ، ئەگەر چاوێکی تر بگێڕین بەو نمونانەی باسمان کرد بێجگە لەوانەی هەر باس نەکراون ، دڵنیا دەبین کە ناتوانین بەبێ سوننەت لە قورئان تێ بگەین . تێگەیشتنێکی ڕاست و دروست . لە نموونەی یەکەمدا هاوەڵەکان لە ووشەی (الظلم) وا تێگەشتن مەبەست پێی هەموو تاوان وستەمێکە لە کاتێکدا (ابن مسعود) لــــە وەسفیاندا دەفەرموێ : ((هاوەڵان باشترین کەسی ئەم ئوممەتەن ، دڵی ئەوان لە هەموو دڵەکان چاکترە ، زانستیان لە هەموو کەس قووڵترە ، زۆر لە خۆکردنیان لە هەموو کەس کەمترە)) ، بەڵام لە گەڵ هەموو ئەمانەدا هەڵەبوون لەو تێگەشتنەیان ، ئەگەر بهاتبایە پێغەمبەر ﷺ لەو هەڵەیە ئاگاداری نەکردنایە و ڕێنموونی نەکردایەن بۆ واتا ڕاستەکەی کە مەبەست پێی شیرکە ، ئەوا خۆمان ئێستا شوێن کەوتووی ئەو هەڵەیە دەبووین ، بەڵام خودا خۆمانی پاراست

لەو هەڵەیە بە هۆی ئەو ڕێنموونییەی پێغەمبەر ﷺ وە بە هۆی سوننەتەکەیەوە .

وە لە نموونەی دووەمدا ئەگەر ئەو فەرموودەیە نەبوایە کە باسکرا ئەوا هەر بە گومان و دوودڵیەوە دەماینەوە لە کورت کردنەوەی نوێژ لە سەفەردا لە کاتی ئاسایشدا ، ئەگەر (ترس) مان بەمەرجێك لە مەرجەکانی کورت کردنەوە حسێب بکردایە ، وەکو لە ڕواڵەتی ئایەتەکەوە وا دەردەکەوێ ، هەروەها وەکو هەندێ لە هاوەڵەکانی یەکەم جار وا تێگەشتن بەلاّم کە بینیان پێغەمبەر ﷺ نوێژ کورت دەکاتەوە لە کاتی ئاسایشدا ئەوانیش لەگەل ئەودا کورتیان کردەوە .

وە لە نموونەی سێیەمدا ئەگەر فەرموودەکە نەبوایە ئەوا جەندین شتی حەلاّڵمان حەرام دەکرد کە خۆی بۆمان حەلاّڵ کراوە ،

وەکو (کوللە و ماسی و جگەر و سپڵ) .

وە لە نموونەی چوارەمدا : ئەگەر ئەو فەرموودانەی کە هەندێکمان باس کرد نەبوونایە ئەوا ئەوانەی خودا حەرامی کردووە لەسەر زمانی پێغەمبەرەکەیەوە حەلاّڵمان دەکرد وەکو (گیانلەبەرە دڕندەکان و پەلەوەرە خاوەن چنگەکان) .

هەروەها نموونەی پێنجەم ئەگەر ئەو حەدیسانە نەبوونایە کە لەوێدا باسکران ، ئەوا زێڕ و ئاورێشم کە خودا لەسەر زمانی پێغەمبەرەکەیەوە حەرامی کردووە بە حەڵاڵمان دەزانی ، بۆیە لەبەر ئەمانە هەندێ لە پێشینان وتوویانە : سوننەت حاکمی قورئانە .

گومڕایی ئەوانە دەڵێن تەنها قورئانمان بەسە و پێویستیمان بە سوننەت نیە

بەداخەوە دەبینین هەندێ لە ڕاڤەکار (مفسر) ەکان وە نوسەرانی ئەم زەمانە ڕایان وایە خواردنی گیانلەبەرە دڕندەکان و پۆشینی زێڕ و ئاوریشم ڕەوایە !! وە پاڵپشتیان لەو حەڵاڵ کردنەدا تەنها قورئانە ، بەڵکو لەم ڕۆژگارەدا تاقمێك پەیدابوون کە بە (القرآنیون) ناو دەبرێن !! واتە : قورئانیەکان ، بە ئارەزوو عەقڵی خۆیان تەفسیری قورئان دەکەن بەبێ بەکارهێنانی سوننەتی (صحیح)ی پێغەمبەر ﷺ بەڵکو تەنانەت سوننەت لای ئەوانە شوێن کەوتەی ئارەزووەکانیانە ، ئەوەی گونجاوبێ بۆیان وەری دەگرن و ئەوەی نەگونجێ لە گەڵیاندا فرێی دەدەن و دەیخەنە پشتیانەوە !!!

هەروەك پێغەمبەر ﷺ لەم حەدیسە (صحیح) ەدا ئاماژەی بۆ ئەم تاقمە کردبێ کە دەفەرموێ :" لاَ أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ مُتَّكِئًا عَلَى أَرِيكَتِهِ يَأْتِيهِ أَمْرٌ مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ فَيَقُولُ لاَ أَدْرِي مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ اتَّبَعْنَاهُ " [رواه الترمذي] ، وفي رواية لغيره " مَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ ، أَلاَ وَإِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ " وفي أخرى : " أَلاَ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ " .

واتە : نەبینم کەستان پاڵ بداتەوە و ڕابکشێ لەسەر جێگەکەی و شتێك لە وانەی من فەرمانم پێکردووە یان ئەوانەی قەدەغەم کردووە دێتە بەردەستی ، جا دەڵێ من نازانم تەنها ئەوەی لە قورئاندا هەبێ پەیڕەوی دەکەم (الترمذي) ڕیوایەتی کردووە ، وە لە ڕیوایەتێکی تردا کە جگە لەو ڕیوایەتی کردووە دەفەرمووێ : ئەوەی ببینین لە قورئاندا حەرام کرابێ بە حەرامی دەزانین ، جا ئاگاداربن بەڕاستی قورئانم بۆ هاتووە و لە گەڵ ئەو قورئانەدا سوننەتم بۆ هاتووە کە وەك قورئان وایە ، وە لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە : ئاگاداربن ئەوانەی پێغەمبەری خوا ﷺ حەرامی کردبێ وەك ئەوانە وایە کە خودا حەرامی کردبێ .

بەڵکو بەداخەوە نوسەرێکی چاك لە نوسەران کتێبێکی نوسیوە لە باسی شەریعەت و بیروباوەڕی ئیسلامی لە پێشەکی کتێبەکەیدا ئەوە

دەڵێ کە ئەو کتێبەی نووسیوەتەوە و هیچ سەرچاوەیەکی لانەبووە جگە لە قورئان .

ئەم فەرموودە (صحيح) ەی ئێستا باسمان کرد دەبێتە بەڵگەیەکی بەهێز لە سەر ئەوەی شەریعەتی ئیسلام تەنها قورئان نیە و بەس بەڵکو قورئان و سوننەتە پێکەوە ، ئەو کەسەی تەنها دەستی بە یەکێکیانەوە گرتوە ئەوا دەستی بەهیچێکیانەوە نەگرتووە ، چونکە هەریەك لەو دووانە فەرمان بە دەست گرتن بەوی تریانەوە دەکەن ، وەکو خوای گەورە دەفەرمویٚ : ﴿ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَ ﴿٨٠﴾ ﴾ [النساء] ، واتە : هەر کەسێ گوێڕایەڵی پێغەمبەر ﷺ بکا بەڕاستی گوێڕایەڵی خوای کردووە .

وە دەفەرمویٚ : ﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ﴿٦٥﴾ ﴾ [النساء] .

واتە : بەڵام سوێند بە پەروەردگارت ئەوانە باوەڕدار نابن تا تۆ لە ناکۆکی خۆیاندا نەکەنە دادوەر وە لەپاش دادوەری تۆ لە دڵی خۆیاندا هەست بە ناڕەحەتی نەکەن وە بە تەواوی تەسلیمی تۆ بن .

وە دەفەرموێ : ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾﴾ [الأحزاب] .

واتە : بۆ هیچ پیاو وژنێکی باوەڕدار ئەو (مافە) نیە کە هەرکاتێ خوا و پێغەمبەری خوا ﷺ لە کاتێکدا حوکمێکیان کرد بۆ ئەوانیش لە کاری خۆیاندا ئیختیارێك هەبێ لە بەرامبەر فەرمانی خوادا وە هەر کەس نافەرمانی خوا و پێغەمبەری ئەو ﷺ بکا ، جا بەڕاستی لاڕێ بووە لاڕێییەکی ئاشکرا ، وە دەفەرموێ : ﴿وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ ﴿٧﴾﴾ [الحشر] .

واتە : ئەوەی پێغەمبەر ﷺ بۆی هێناون و فەرمانتان پێ دەکا وەری بگرن و ئەوەی قەدەغەی کردووە لێتان مەیکەن و دووركەونەوە لێی .

وە بە موناسەبەتی ئەم ئایەتە زۆر پێخۆشحاڵم بەوەی لە (ابن مسعود) ەوە رضي الله عنه سەلمێنراوە ئەویش ئەوەیە کە ئافرەتێك هاتووە بۆ لای و ووتویەتی : ئایە ئەو کەسە تۆی کە دەڵێی : " لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالنَّامِصَاتِ وَالْمُتَنَمِّصَاتِ ... " الحديث ، قال : نعم قالت : فإني قرأت كتاب الله من أوله إلى آخره ، فلم أجد فيه ما تقول : فقال لها لَئِنْ كُنْتِ قَرَأْتِيهِ لَقَدْ وَجَدْتِيهِ ، أما قرأت : ﴿وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ ﴿٧﴾﴾ قالت : بلى : قال : فقد سمعت رسول الله يقول : " لعن الله النامصات .... " الحديث (متفق عليه) .

واتە : ئایا ئەوەی تۆ دەیڵێت : نەفرەتی خوا لەو ئافرەتانەی برۆ بۆ ئافرەتانی تر هەڵدەگرن و ئەوانەی بۆیان هەڵدەگیرێ وە ئەو ئافرەتانەی خاڵ دەکوتن ... تاکو کۆتایی حەدیسەکە ، ووتی : بەڵێ ، ئافرەتەکە ووتی : من قورئانم خوێندووەتەوە بە هیچ شێوەیەك شتی وام تێدا نەدیوە ، ئەمیش پێی ووت : ئەگەر قورئانت بخوێندایەتەوە ئەوا ئەتدۆزیەوە ئایا ئەم ئایەتەت نەخوێندەوە : ﴿وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ ﴿٧﴾﴾ ووتی بەڵێ ،

ئـەمیش ووتــی مـن گـوێم لێ بـووە پێغەمبــەر ﷺ فـەرمووی : " لعن الله النامصات ... " الحديث .

تەنها زانینی زمان بەس نیە
بۆ تێگەشتن لە قورئان

لەو باسانەی پێشەوە بە ئاشکرا دەرکـەوت کـە هـیچ کـەس ناتوانی هەرچەندە زانابی لە زمانی عـەرەبی و ئادابەکانیدا لـە قورئـانی پـیرۆز تێبگا بەبێ یـــارمەتی سوننەتی (گوفتاری و کرداری) پێغەمبەر ﷺ ، هـیچ کـەس لـەزمانی عەرەبیـدا لـە هاوەڵـەکانی پێغەمبـەر ﷺ زانـاتر نـابی کـە قورئـان بـە زمـانی ئـەوان دابـەزیوە . وە لـەو کاتـەدا زمـانی عـەرەب زمـان خاوکردنـەوە و هەڵـەی تێـدا نـەبوو وە قسـەی عـەوامی ئاوێتـە نـەبوو بـوو لـە گـەڵ ئەوەشـدا لـە تێگەشـتنی ئـەو ئایەتانـەی پێشودا هەڵەیان کرد لەو کاتەی تەنها پشتیان بەزمانەکەیان بەست ، کـــەوابوو بەڵگە نەویستە هەتاکو مرۆڤ زاناتربێ بە سوننەت ئەوا لە قورئـان و هەڵهێنجانـدنی حوکمـەکانی لـــە کابرایـەکی نـا شـارەزا بـــاشتر تێ دەگات چ جـــای یەکێك بە دەرمان بـــایەخ بە سوننەت

نەدا و بەرنەکا بە لایەوە . بۆیە یەکێك لەو ڕێسایانەی کە زانایان لەسەری پێکهاتوون ئەوەیە کە : قورئان بە قورئان و سوننەت [١] تەفسیر بکرێ پاشان بە قسەی هاوەڵان ... هتد .

ئالێرەوە هۆی گومڕابوونی زانایانی ئاخاوتن (علماء الكلام) مان بۆ دەردەکەوێ لە کۆن و تازەدا وەپێچەوانەیان لە بیروباوەڕدا بەپێشینان (السلف) . خوایان لێ ڕازی بێت . ئەوە هەر مەپرسە لە بابەتە فیقهییەکان ئەوەش هۆی نەناسین و دووریانە لە سوننەتەوە ، وە عەقڵ و ئارەزووەکانی خۆیان دەکەنە داوەر و بۆی دەگەڕێنەوە لە تەفسیری ئایەتەکانی سیفاتی خودا وە چەندین ئایەتی تر .

چەند بەنرخە ئەوەی لە (شرح العقيدة الطحاوية)دا هاتووە (لاپەرەی : ٢١٢ ، چاپی چوارەم) کە دەڵێ : ((چون کەسێ لە بنچینەکانی ئایندا قسە دەکا و لە قورئان وسوننەتەوە وەری ناگرێ بەڵکو بەقسەی فلان کەس و فیسار کەس ، ئەگەر وابداتە قەڵەم کە لە قورئان وەری گرتووە ئەوا تەفسیرەکەی لە حەدیسەکانی پێغەمبەرەوە

---

[١] ئێمەش ئەوە ناڵێین کە باوە لای زۆرێك لە زانایان کە قورئان تەنها بە قورئان تەفسیر بکرێ ئەگەر نەبوو پاشان بە سوننەت کە لە کۆتایی ئەم نامیلکەدا ڕونی دەکەینەوە لەو کاتەی حەدیسەکەی (معاذ) باس دەکەین و تیشکی دەخەینە سەر .

ﷺ وەرنەگرتووە ، بۆ ئەم مەبەستە نە تەماشای فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ دەکا وەنە گوێ بەقسەی هاوەڵان و شوێنکەوتوانیان دەدات . ئەو فەرموودانەی کە لە ڕێگە متمانە پێکراوەکانەوە گەشتونەتە ئێمە و لە دەستی زانایانی (الجرح والتعديل) ڕزگاریان بووە.

ئەو کەڵە پیاوانە تەنها دەقی ئایەتەکانی قورئانیان بۆ ئێمە نەگەیاندووە و بەس بەڵکو وێنە و واتاکەشی ، ئەوان منداڵ ئاسا فێری قورئان نەبوونە بەڵکو واتای قورئان فێردەبوون ئەو کەسەی ڕێبازەکەی ئەوان نەگرێتە بەر ئەوا بەڕای خۆی قسە لە تەفسیری قورئاندا دەکات هەرکەسێ بە گومان و قسەی خۆی تەفسیری قورئان بکات ، وە لە قورئانەوە وەری نەگرتبێ ئەوا تاوانبارە و گوناهی دەگات ئەگەر چی پێکابێتی ، وە ئەوەی بە قورئان و سوننەت تەفسیر دەکات ئەوە پاداشت دەدرێتەوە ئەگەر بە هەڵەشدا چووبێت ، بەڵام ئەگەر پێکابێتی ئەوە پاداشتەکەی بۆ دووجار دەکرێتەوە)) .

پاشان لە (لاپەڕە : ٢١٢)دا دەفەرموێ پێویستە بە تەواوی تەسلیمی پێغەمبەر ﷺ بین وە خۆمان ببەستینەوە بە فەرمانەکانیەوە ، و ئەوەی هەواڵی پێ داوین وەریان بگرین و باوەڕیان پێ بکەین

بەبێ ئەوەی دژیان بوەستین بە ئەندێشە و خەیاڵاتی پڕوپوچ وە ناوی لێ بنێین (معقول) و شوبهە و دوودڵیمان هەبێ یان قسەی لار وخوار و (زوباڵەی) مێشکی خەڵکی تر پێشیان بخەین ، دەبێ تەوحیدی پێغەمبەر ﷺ بکەین بە گەڕانەوە و تەسلیم بوون و پابەند بوون وگوێرایەڵی کردن وەکو چۆن یەکخواپەرستی ئەنجام دەدەین بۆ خوا پەرستن و مل کەچ کردن و خۆشکاندنەوە و گەڕانەوە و پاڵپشتی کردن .

کەوابو بەکورتی : لەسەر هەموو موسڵمانان پێویستە هیچ جیاوازییەك لە نێوان قورئان و سوننەتدا نەکەن لە ڕووی وەرگرتن و ئیش پێکردن و وەستانی شەریعەتی ئیسلام لەسەر هەردووکیان ، ئائەوە (گەرەنتیە) بۆیان کە لانەدەن بەلای ڕاست و چەپدا و بەرەوپشت نە گەڕێنەوە بە گومڕایی وەکو پێغەمبەر ﷺ بەڕوونی ئەمەی باسکردووە و دەفەرموێ : " تركت فيكم أمرين ، لن تضلوا ما إن تمسكتم بهما كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّتِي وَلَنْ تَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ " [رواه مالك والحاكم موصولا بإسناد حسن] .

واتە : دوو شتم بۆ بەجێ هێشتوون ئەگەر دەستیان پێوە بگرن ئـــەوا گـومڕا نـابن کتێبـی خـوا و سـوننەتی مـــن ، وە لــــەیەك جـــودا نابنەوە هەتاوەکو پێم دەگەن لـــەسەر حەوزی کەوسەر .

ئاگادار کردنەوەیەکی گرنگ

دوای ئـەم ڕوونکردنەوەیـە ئـەڵێم : بەڕاستـی ئـەو سـوننەتەی ئـەم بایەخـەی هـەبێ لـە شـەریعەتی ئیسـلامدا تـەنها ئـەو حەدیسـانەیە کـە سەلمێنراون لە پێغەمبەرەوە ﷺ ، بـــەو ڕێگـە زانستی و (سند **) ە (** صحيح **) انەی کە زانراون لای زانایانی فەرموودە و ئەوانەی ڕیوایـەتی حەدیسیان کردووە . نەوەکو ئەو حەدیسانەی کە لە جۆرەها کتێبـی تەفسیر وفیقە و (** ترغيب وترهيب **) و (** رقائق **) و ئامۆژگاری داهـــەن .**

بەڕاستی زۆر حەدیسیان تێدایە (ضعيف **) و (** منكر **) و (**موضوع**)ن ، وە هەندێك لەوانە ئیسلام لێیان بەرییە وەکو حەدیسی (** هاروت و ماروت **) و چیرۆکی (** الغرانيق **) کە نامیلکەیەکی تایبەتم نووسیوە لە بەتاڵکردنـەوەی ئـەم چیرۆکەدا کـە ئێسـتا لـە چاپ دراوە[٢] وە**

---

[٢] **بەناوی (** نصب المجانيق في نسف قصة الغرانيق **) چاپەمەنی (** المكتب الإسلامي **) .**

کۆمەڵێکی زۆر لەو حەدیسانەم (تخريج) **کردووە لە کتێبی** (سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة وأثرها السيء في الأمة) **ژمارەی تا ئێستا گەیشتوتە چوار هەزار** [٣] **حەدیس لە نێوان** (ضعيف) **و** (موضوع) ، **تاکو ئێستا تەنها** (**پێنج سەد**) **یان بەچاپ گەیشتوون کەوابوو لەسەر ئەهلی عیلم پێویستە جورئەت نەکەن لە خۆیانەوە حەدیس وەرگرن تاکو دڵنیا دەبن لە** (صحيح) **بوونی حەدیسەکە ، بەتایبەت ئەوانەی ڕا وتێگەشتن وفەتواکانیان بەناو خەڵکدا بڵاودەکەنەوە ، چونکە ئەو کتێبە** (**فیقهی**) **یانە کە شتی لیَ وەردەگرن پڕن لە چەندین حەدیسی لاواز** (ضعيف) **و** (منكر) **کە هێچ بنچینەیەکیان نیە وە ئەمەی دەیڵێم لای زانایان ڕوون و ئاشکرایە . پێشتر دەستم کرد بە پرۆژەیەکی گرنگ لە ڕوانگەی خۆمەوە ، کە زۆر سود بەخش دەبێ بۆ ئەوانەی خەریك و سەرقاڵی خوێندنی** (**فیقه**) **ن وە ناوم لێ نا** (الأحاديث الضعيفة والموضوعة في أمهات الكتب الفقهية) **وە مەبەستم بە** (أمهات الكتب) **ئەمانەیە :**

[٣] بەڵام ئێستا پێنج هەزار تێپەڕیوە بەشکو خودا لە چاپدانی ئاسان بکات .

١ . **کتێبی** (الهداية) **نوسینی** (مرغيناني) **لە فیقهی حەنەفیدا** .

٢ . **کتێبی** (المدونة) **نوسینی** (ابن القاسم) **لە فیقهی مالکیدا** .

٣ . **کتێبی** (شرح الوجيز) **نوسینی** (رافعي) **لە فیقهی شافعیدا** .

٤ . **کتێبی** (المغني) **نوسینی** (ابن قدامة) **لە فیقهی حەنبەلیدا** .

٥ . **کتێبی** (بداية المجتهد) **نوسینی** (ابن رشد)**ی ئەندەلوسی لە فیقهی بەراورد** (المقارن)**دا** .

بەڵام بەداخەوە بۆم نەرەخسا تەواوی بکەم ، چونکە گۆڤاری (الوعي الإسلامي **) کوێتی کە گفت وپەیمانی دابوو بە بڵاوکردنەوەی وە پێشتر پێخۆشحاڵی خۆیان بۆ ئەم مەبەستە دەربڕی بەڵام لە کاتێکدا بەردەستیان خرا پەیمانەکەیان بەجێ نەهێنا و بڵاویان نەکردەوە .**

هەرچەندە ئەوەم لە دەست چوو بەڵکو خوا یارمەتی دام لە کات و شوێنێکی تردا . ئەگەر خودا ویستی لە سەربێ . مەنهەجێکی زانستی تیروتەسەل وپوختم دانا بۆ ئەو برایانەم کەسەر قاڵی (فیقە)ن ، بۆ ئەوەی یارمەتیان بدات بۆ تێگەشتن و ڕێگەیان بۆ ئاسان بکات بۆ زانینی پلەی حەدیسەکان ، بە هۆی گەڕانەوەیان بۆ سەرچاوەکانی

فەرمودە ، ئەوانەی پێویستە بگەڕێنەوە بۆی ، وە بۆ ڕونکردنەوەی باشترین و پوختە ترین کتێبی حەدیس وە ئەوانەی کە دەشێ پشتی پێ ببەسترێ ومتمانەی بکرێتە سەر ، خوای گەورەش یارمەتی دەرە .

لاوازی (ضعف) و نابەجێیی حەدیسەکەی (معاذ)

پێش ئەوەی ووتارەکەم کۆتای پێ بێنم وا دەزانم پێویستە سەرنجی ئەم برایانەی کە ئامادەبوون ڕابکێشم بۆ لای حەدیسێکی زۆر باو کە کەم کتێب لە کتێبەکانی (ئوصولی فیقه) ئەو حەدیسەی تێدا نەبێ ، ئەمەش لەبەر لاوازی ئەو حەدیسە لە ڕووی (سند) ەوە ، وە لە بەر دژایەتی کردنی لەگەڵ ئەوەی باسمان کرد کە جیاوازی نەخرێتە نێوان قورئان و سوننەتەوە لە ئیش پێکردندا وە پێویستە ئیش بە هەردووکیان بکەین پێکەوە ، ئەو حەدیسەش حەدیسی (معاذ)ی کوڕی (جبل) رضي الله عنه : " أن النبي صلى الله عليه وسلم قال له حين أرسله إلى اليمن : بم تحكم ؟ قال : بكتاب الله ، قال : فَإِنْ لَمْ تَجِدْ ؟ قال : بسنة رسول الله ، قال : فَإِنْ لَمْ تَجِدْ ؟ قال : أَجْتَهِدُ رَأْيِي وَلاَ آلُو، قال : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَ رَسُولَ رَسُولِ اللَّهِ لِمَا يُحِبُّ رَسُولَ اللَّهِ " .

واتــە : پێغەمبــەر ﷺ ئــەو کاتــەی ناردوویــەتی بــۆ یەمــەن پــێی فەرمووە : ئایا بەچی حوکم دەکەی ؟ ئەویش وتوویەتی : بە قورئان حــوکم دەکــەم ، پــێی فــەرمووە : ئەگــەر لــە قورئانــدا نەتبینییــەوە ؟ ئەویش وتوویەتی : بەسوننەت حوکم دەکەم ، ئەنجا پێی فەرمووە : ئەگەر لە سوننەتدا نەبوو ؟ وتوویەتی : بەڕای خۆم ئیجتیهاد دەکەم وە بە دوای شتی تردا ناگەڕێم ، فەرموویەتی : سوپاس و ستایش بۆ ئەو خودایە کە یارمەتی نێرراوەکەی پێغەمبەری خودای دا بۆ سەر ئەوەی کە پێغەمبەری خودا پێی خۆشە .

وە باســـکردنی لاوازی (سند) ی حەدیســـەکە ئێســـتا کاتمـــان بەدەستەوە نیە بۆ ڕونکردنەوەی ، بەڵام بزانن بەتێر و تەسەلی لە کتێبی (السلسلة الضعيفة)دا [٤] ڕوونم کردووەتەوە کە لەوە دەچێ لە زنجیرەی پێشودا بەو شێوەیە ڕوننەکرابێتەوە ، لێرەدا ئەوەندە بەسە کە بڵێم (أمير المؤمنين) لە عیلمی حەدیسدا کە ئیمامی بوخاریە دەربارەی ئەم حەدیسە وتوویەتی (حديث منكر) دوای ئەمە دەتوانم بچمە سەر ڕونکردنەوەی ئەو دژایەتی (تعارض) ەی کە هەیەتی بۆیە ئەڵێم : ئەم حەدیسەی (معاذ) مەنهەجێکی وا دەخاتە بەردەستی (

---

[٤] السلسلة الضعيفة ، برقم : (٨٨٥) .

حاكم) لە (حوكم) كردندا كە بریتی بێ لە سێ قۆناغ كە دروست نیە فەرمانرەوا حوكم بە (رأي) بكا مەگەر دوای ئەوەی حوكمەكە لە سوننەتدا نە دۆزێتەوە ، وە دروست نیە حوكم بە سونەت بكات مەگەر لە قورئاندا نەی دۆزێتەوە .

بۆیە یەكەمیان كە (رأي) ە مەنهەجێكی تەواوە لای هەموو زانایان وە وتوویانە ئەگەر (أثر) هەبوو ئەوا (رأي) بەتاڵە و وەرناگیرێ . بەلاّم بەنیسبەت سوننەتەوە قسەیەكی ناتەواوە و ڕاست نیە ، چونكە سوننەت (حاكم) ی قورئانە و ڕونكەرەوەیە بۆی ، پێویستە لە سوننەتدا بگەڕێی بۆ دۆزینەوەی (حوكم) ئەگەر گومانت هەبوو ئەو (حوكم) ە لە قورئانیشدا هەیە لەبەر هەموو ئەوانەی پێشتر باسمان كرد ، سوننەت لە گەڵ قورئاندا وەكو (رأي) نیە لەگەڵ سوننەتدا ، وانیە و ئەنجا وانیە ، بەڵكو پێویستە قورئان و سوننەت بە یەك سەرچاوە دابنرێت وە بە هیچ شێوازێك جیاوازی نەخرێتە نێوانیانەوە ، وەكو پێغەمبەر ﷺ ئاماژەی بۆ ئەم مەبەستە كردووە كە دەفەرموێ : " أَلاَ إِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ " ، واتە : سوننەت .

وە فەرموودەی : " وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ " ، ئەو دابەشکردنە کە لە حەدیسەکەی (معاذ) دا باس کراوە بە درۆوە دەخات و ناڕاستی دەردەخات ، چونکە ئەوە دەگەیەنێ کە لە یەك جیابکرێنەوە ، ئەمەش قسەیەکی ناڕەوا و بەتاڵە ، وەکو ڕونکرایەوە .

ئەمە بوو ویستم ئاگادارتان بکەمەوە لێی ، ئەگەر پێکابێتم ئەوا لە خوداوەیە ، وە ئەگەر بە هەڵەدا ڕۆیشتبم ئەوا لە لایەن خۆمەوەیە ، تەنها داوا لە خودا دەکەم ئێمە وئێوەش بپارێزی لە هەڵە و ئەوانەی خودا لێی ڕازی نابێ .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

٢٣ ی / شوال / ١٤١٨ ك

کەلار

(٠٧٧٠١٥٨٠٥٢٢)